

Tiedonanto

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Suomen ortodoksisen kirkon valtuuskuntien väliset yhdeksännet teologiset neuvottelut pidettiin 15.-16. tammikuuta 2009 Helsingissä ortodoksisessa kulttuurikeskuksessa Sofiassa.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtuuskuntaa johti piispa Voitto Huotari ja jäseninä olivat tuomiorovasti Matti Poutiainen, TM Hannele Karppinen, tutkija Taru Kolehmainen, dosentti Jyri Komulainen ja teologisten asiain sihteeri Tomi Karttunen. Suomen ortodoksisen kirkon valtuuskuntaa johti metropoliitta Ambrosius ja sen jäsenet olivat rovasti Rauno Pietarinen, professori René Góthóni, arkkimandriitta Andreas Larikka, maisteri Riina Nguyen ja TL Pekka Metso.

Tarkkailijoina neuvotteluihin osallistuivat TT, isä Antoine Levy OP roomalaiskatolisesta kirkosta ja Suomen ekumeenisen neuvoston edustajana kirkkokunnanjohtaja Olavi Rintala Suomen Vapaakirkosta.

Neuvottelussa oli kaksi aihetta, ”Uskontojen kohtaaminen” sekä ”Uskon kielet – miten kirkko kohtaa nykyihmisen?”.

Avauspuheessaan piispa Voitto Huotari totesi luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkon välillä olevan monia yhteisiä kosketuspintoja. Jo siitä syystä myös teologiset neuvottelut, jotka ovat jatkuneet nyt 20 vuoden ajan, ovat tärkeitä. Yleisesti ottaen piispa Huotari hahmotti oppikeskustelulle kolme keskeistä lähtökohtaa. Ensiksi ne perustuvat Jeesuksen rukoukseen seuraajiensa ykseyden puolesta. Toiseksi kirkoillamme on yhteinen konteksti: sama yhteiskunta, jossa annamme kristillisen todistuksen. Toivomme neuvottelujen edistävän tätä todistusta. Kolmanneksi näillä neuvotteluilla on pastoraalinen merkitys erityisesti perheiden kannalta, joissa on eri kirkkoihin kuuluvia jäseniä. Lisäksi piispa Huotari viittasi siihen, että ortodoksisen kirkon ja luterilaisen kirkon hyvillä suhteilla on myös kansainvälistä merkitystä: meillä on missio tuoda hyvät kokemuksemme toisten käyttöön, ja näin on myös tapahtunut.

Metropoliitta Ambrosius kuvasi näille neuvotteluille olleen aina tunnusomaista luottamuksellisuuden ja avoimuuden hengen. Hän liitti paikallisen dialogin myös osaksi kansainvälistä ekumeenista yhteistyötä, jota kirkot ovat tehneet esimerkiksi Kirkkojen maailmanneuvostossa ja sen erityiskomissiossa.

Metropoliitta luonnehti neuvotteluita keskinäisen kasvamisen ja oppimisen prosessiksi, totuuden ja rakkauden dialogiksi. Kansankirkkoina meillä on kansallinen tai valtakunnallinen tehtävä kirkkojen mission ja todistuksen saralla. Tämänkertaiset teemat ovat tästä näkökulmasta asian ytimessä. Metropoliitta Ambrosius tähdensi, että on tärkeää harjoitella rakkauden dialogia perheissä, seurakunnissa ja kansallisella tasolla - unohtamatta totuuden dialogia. Oppikeskustelu on sekä älyllinen että hengellinen haaste.

Uskontojen kohtaaminen

Ensimmäisen neuvottelupäivän aiheena oli ”Uskontojen kohtaaminen”. Siitä alustivat metropoliitta Ambrosius ja dosentti Jyri Komulainen.

Metropoliitta Ambrosius luonnehti uskontojen kohtaamisen kuuluvan globaalin aikamme suuriin kulttuurikysymyksiin. Yhtäältä uskonnollinen fundamentalismi on lisääntynyt ja viholliskuvat kärjistyneet. Toisaalta meidät haastetaan kohtaamaan toisemme yhteiskunnan, talouden ja kulttuurin eri osa-alueilla. Suomikin on muuttumassa entistä monikulttuurisemmaksi. Myös uskontojen dialogi on vahvistunut. Yhteisenä uhkana uskonnoille ei ole nähty niinkään toisia uskontoja kuin arkipäivän materialismi.

Ortodoksisessa perinteessä on yhtäältä tiukan eksklusiivista asennetta uskontoihin erityisesti luostaritradition piirissä. Toisaalta inklusiivinen näkemys eri muodoissaan on vahvasti läsnä. Inklusivismia perustellaan erityisesti viittaamalla Justinos Marttyyrin Sanan siemen -oppiin (Logos spermatikos) sekä kappadokialaisiin kirkkoisiin ja heidän luomaansa synteisiin juutalais-kristillisen marttyyrikirkon ja kreikkalaisen kulttuurin välillä. Tästä kumpuavaa ortodoksista uskontojen kohtaamisen teologian päälinjaa edustaa missiologi Anastasios Yannoulatos, Albanian kirkon arkkipiispa. Metropoliitta korosti myös ”rakkauden dialogia”, mystiikan tarjoamaa lähestymistapaa hedelmällisenä lähtökohtana opillisen tarkastelukulman ohella. Mielipiteitä jakava kysymys kirkkokuntien sisällä on, millä tavoin Kristuksen läsnäolo ja armo voidaan löytää muiden uskontojen piiristä.

Dosentti Jyri Komulainen kuvasi viimeaikaisen akateemisen uskontoteologian olevan vahvasti ekumeenista. Tunnustuskuntarajojen sijaan ovat tulleet erilaiset koulukuntarajat. Kirkkojen kannanotot ovat kuitenkin vahvemmin perinteeseen ankkuroituvia kuin yksittäisten teologioiden ajatukset. Suomalaisessa luterilaisessa perinteessä vahva erottelu lain ja evankeliumin välillä sekä toisaalta protestanttinen dialektinen teologia ovat vaikuttaneet varaukselliseen asenteeseen maailmanuskontoihin. Eksklusiivisen lähestymistavan vastapainoksi on esiintynyt pluralistisia äänenpainoja. Komulainen pyrki hakemaan kolmatta tietä näiden välistä ja tähdensi kohtaamisen edellytyksenä olevan oman tradition tarjoaman pohjan. Yhteistä lähtökohtaa voidaan etsiä patristisesta traditiosta ja Kristuksesta lihaksi tulleen Logoksena.

Keskeiseksi teemaksi nousi myös Jumalan tunteminen toiseuden kautta. Kuten apostoli Paavali päätyi pohdinnoissaan omasta suhteestaan juutalaiseen perintöönsä vetoamaan Jumalan salattuun viisauteen, avainsanaksi uskontojen kohtaamisessakin nousee ”toiseuden” ymmärtäminen. Jumalan näkeminen meitä haastavana toiseutena johtaa nöyrästi kysymään, mitä voimme oppia Jumalasta kirkon ulkopuolista maailmaa tarkastelemalla. Näin kohtaamista määrittää agape-rakkaus. Sen avulla voidaan kuvata asennetta, joka on universaalinen olematta imperialistinen. Vaikka tyydyttävää uskontoteologista teoriaa kohtaamista varten ei löytyisi, agape antaa ihanteen käytäntöä varten. Uskontojen kohtaamisessa tärkeää onkin myös ortopraksia: ystävyys ja yhdessä eläminen dialogin perustana.

Keskustelussa todettiin, että pohjamme uskontoteologiassa on hyvin yhteinen ja samansuuntainen. Luterilaisella puolella luomisen teologiassa on painotus enemmän Isän Jumalan työssä ja ortodoksisessa teologiassa Kristuksen universaaliseen merkitykseen perustuvassa sakramentaalisessa todellisuuskäsityksessä. Ero ei kuitenkaan ole suuri.

Yhteisesti todettiin, että uskontojen kohtaamisen perustana voidaan pitää uskoa kolmiyhteisen Jumalan luomistyöhön ja sitä, että Sana (Logos), johon ja jonka kautta kaikki on luotu, tuli lihaksi Jeesuksessa Kristuksessa. Tältä pohjalta kirkko voi tulkita uskontoja myönteisesti: niissä voidaan nähdä totuuden ja pyhyiden valonsäteitä, kun Kristus itse on aurinko. Rakkaus kutsuu nöyrään ja avoimeen muiden uskontojen kohtaamiseen ystävyuden ja keskinäisen oppimisen hengessä. Tulevaisuudessa Suomeen tulee yhä enemmän maahanmuuttajia. Kirkkojen tulee tarttua

mahdollisuuteen nostaa uskonnolliset kysymykset uudella tavalla yhteiskunnalliseen keskusteluun. Näistä yhteisesti todetuista lähtökohdista kirkko toteuttaa myös Kristuksen antamaa lähetystehtävää.

Uskon kielet – miten kirkko kohtaa nykyihmisen?

Piispa Voitto Huotari piti esitelmän aiheenaan ”Uskon kieli”. Hän määritteli uskon kielen yhtäältä ihmisten keskinäiseksi, uskoon liittyväksi kommunikaatioksi ja toisaalta kommunikaatiovälineeksi Jumalan ja ihmisten kesken. Huotari tarkasteli uskon kielen luonnetta ja nykyajan kontekstia sekä luterilaista lähestymistapaa uskoon liittyvien sanojen, jumalanpalveluksen, rukouksen, toiminnan ja yhteyden kieleen.

Huotari luonnehti uskonnollisen kielen tuovan pyhän läsnä olevaksi. Siinä ei ole kyse vain logiikan ja arkikielen keinoin viestimisestä vaan kuvin puhumisesta siitä, mistä ihminen voi puhua vain likiarvoisesti. Uskon kieli saa merkityksensä kirkossa ja seurakuntaelämän yhteisössä. Sen tulee olla yhdenmukaista raamatullisen tradition kanssa. Nykyajan individualistisessa kontekstissa on erityisen haasteellista tehdä kirkon yhteisestä uskosta merkittävää. Pyhä Henki synnyttää uskon, mutta inhimillisestä näkökulmasta tärkeää on lähestyä asioita nykyihmistä puhuttelevien kokemusten ja elämysten kautta. Kuulluksi tulee puhe, joka antaa jotakin omasta kokemuksesta. Hengellisen peruskokemuksen mysteerin äärellä kertomukset – Raamatun peruskieli – ovat erityisen merkittäviä.

Luterilainen sanakäsitys on sakramentaalinen: Jumalan sanaa julistettaessa hän itse tekee luovaa työtänsä sanan kautta. Ehtoollinen on näkyvää ja maistettavaa uskon kieltä. Musiikki puolestaan on soivaa sanaa. Samaten silmin havaittavat kuvat voivat puhua uskon kieltä. Jumalanpalvelus kokonaisuudessaan on Jumalan puhetta seurakunnalle ja seurakunnan puhetta Jumalalle sekä viestiä maailmalle. Liturginen kieli kantaa kirkon uskon tradition läsnä olevaksi. Sen tulee yhtäältä olla tuttua ja turvallista. Toisaalta yhteisöön kuulumaton uhkaa jäädä ulkopuoliseksi, jos kieltä ei uudisteta ja näin liitytä ihmisten kulloiseenkin elämän todellisuuteen. Tarvitaan myös hiljaisuutta, koska rukous toteutuu hiljaisuudessa, jossa Jumala asuu. Myös toiminta on viesti. Jumalan rakkaus puhuu kohdistuessaan heikkoon, köyhään ja syntiseen luoden siitä arvokasta, hyvää ja vahvaa. Kristuksessa meillä on yhteys. Yhteyden kieli on todistus ja toivon merkki maailmassa.

TL Pekka Metso käsitteli teemaa ”Uskon kielet. Miten kirkko kohtaa nykyihmisen?”. Hän otti lähtökohdaksi neljä näkökulmaa kristittyinä elämiseen: elämä maailmassa, muukalaisuus, Jumalan toimintaan pohjaava usko sekä kristillinen moraalit. Näiden lähtökohtien toteuttamisessa ortodoksinen kirkko havahtui erityisesti 1900-luvun kuluessa muuttumattomaksi mielletyn uskontradition ja modernin maailman kohtaamisen haasteeseen.

Lokakuussa 2008 ortodoksiset paikalliskirkot antoivat Konstantinopolissa yhteisen kirkon tehtävää nykyajassa määrittelevän julistuksen. Kirkkojen johtajien julistus puhuu yhtäältä maailmalle uskon, etiikan ja ekologian kielellä korostaen voimakkaasti ykseyttä. Toisaalta se pyrkii vahvistamaan ortodoksien keskinäistä ykseyttä. Tätä kautta ortodoksinen kirkko tavoittelee nykyajassa vastuullisen globaalisen toimijan roolia, jolla on selkeä sanoma maailmalle ja herkkyyttä kuulla maailman asettamia vaatimuksia. Pergamonin metropoliittia John Zizioulas onkin kytkenyt kirkon kohtalon nykyajassa juuri inkulturaatioon eli yhteyttä synnyttävien linkkien rakentamiseen. Kirkon tulee vaalia evankeliumin vastaanotettavuutta muuttamatta itse evankeliumia toisenlaiseksi. Tämä edellyttää myös nykyajassa ymmärrettävää kieltä. Opin kielen tulee olla myös eksistentiaalisesti puhuttelevaa, liturgian kielen eukaristiakeskeistä ja kokonaisvaltaista, uskon ja elämän yhteen punoutunutta.

TL Metso korosti, että perustotuuksien Jumalasta, ihmisestä ja heidän suhteestaan on pysyttävä keskiössä, koska kirkon toiminta perustuu niihin. Opin ja käytännön tulee syvällisesti liittyä yhteen. Pyhän Hengen johdatuksessa on etsittävä uusia keinoja tulkita perinnettä Kristuksen evankeliumin ilmaisemiseksi nykyajassa. Opin ja etiikan kysymyksissä ei saa tinkiä totuuden asettamista rajoista unohtamatta kuitenkaan nöyryyden ja rakkauden henkeä.

Yhteisesti todettiin että kirkkojen pyrkimyksenä on rukous- ja jumalanpalveluselämän sekä uskon sisällön elävä yhteys (lex orandi, lex credendi). Tämä on kirkon ominta kieltä identiteettiään etsivälle ja nykyisen elämäntavan uuvuttamalle ihmiselle. Hänen tarpeisiinsa rakkauden teot vastaavat vaikutusvoimaisimmin.

Neuvottelujen päätteeksi todettiin, että olemme kiitollisia niistä yhteyden askelista, joita meillä on ollut kirkkojemme välillä Suomessa. Neuvotteluissa vallitsi avoin ja innostava ilmapiiri. Niitä käytiin keskinäisen kunnioituksen ja luottamuksen hengessä. Molemmiin puolin opittiin uutta ja yhdistävää, joka kannustaa eteenpäin. Tiedostamme samalla, että Herramme tahto odottaa paljon kokonaisvaltaisempaa toteutumista sekä meidän kesken että kristittyjen kesken kautta maailman.

Neuvottelujen jatko

Yhteisiä teologisia oppikeskusteluja päätettiin jatkaa. Seuraavat neuvottelut pidetään syksyllä 2010 ortodoksisen kirkon isännöidessä. Aiheiksi sovittiin ”Raamatun tulkinta kirkon opetuksessa” sekä ”Ekologisuus ja kohtuullinen elämäntapa”.

Helsingissä 16.1.2009